Store Spjellerup

Store Spjellerup ligger i den østligste del af Faxe Kommune. Byen er en af de største landsbyer i Faxe Kommune, og har ca. 93 hustande.

Byen i landskabet
Store Spjellerup ligger i et ganske svagt bakket landskab. Landsbyen ligger på kanten af en lille, men bred ådal, som mod nord bliver til Stevns Å. Store Spjellerup ligger samtidigt på kanten af et vandskel, der løber i den øst-vestgående retning. Landsbyen er derfor, sandsynligvis, anlagt op netop det sted, hvor det var muligt at krydse ådalen tørskoet i forhold til Stevnsområdet.

Landsbyen har taget form ud fra den måde landskabet har bugtet sig på, og landsbyen følger derfor terrænets kurver. Store Spjellerup ligger i et område, som overordnet set består af et netværk af mindre, tætliggende landsbyer.

Byens opbygning og udformning
Store Spjellerup har tidligere bestået af to husklynger, den store, som tidligere hed Store Spjelderup og den lille som hed Enghave Huse. Klyngerne har været adskilt af et engområde, som senere er blevet bebygget så de to husklynger i dag udgør en samlet landsby.

Store Spjellerup består af relativ spredt bebyggelse. Byen strækker sig fra Stevnsvej i nord til Skuderupvej i syd. Landsbyen er oprindeligt etableret som en slynget vejby, hvilket især kan ses på Lægårdsvejs, der løber langs højdekurverne i terrænet. Arealerne øst for vejen har tidligere været engarealer, der har været for våde til at bygge på, men som har været anvendt til græsning af dyr. Tofterne omkring gårdene i syd er i stor udstrækning bevaret, hvilket betyder, at området i denne del af byen er meget åbent. Fra Lægårdsvej er der flere steder indsyn til de store gårde (ofte firelængede), som ligger lidt højere end vejforløbet.

Landsbyen blev udskiftet i 1843, men der er ikke synlige spor af udskiftningen at finde i landskabet i dag.

Overordnet set kan landsbyen inddeles i 3 områder: 1) Den sydlige del, som er præget af ældre landbrug og store åbne havearealer, som er tidligere marker. 2) Den midterste del, som er præget at tæt bebyggelse heriblandt flere nyopførte boliger. 3) Den nordlige del, som er præget af åbne marker og mindre husrækker af ældre dato.

Byen har adskillige stier, som forbinder de forskellige områder af byen.
Landsbyens afgrænsning mod det åbne land er forskellig om du ankommer fra vest eller øst. Mod vest er landsbyen fint afgrænset af Vemmetoftevej/Præstemarksvej, dog ligger Lægårdens Camping samt et fåtal enfamiliehuse på vestsiden af denne vejstrækning. Når man går ind i den centrale

Billede 1: Byens gadekær med grønne arealer omkring. Set fra Spjellerupvej.

UDKAST

del af byen, som også er den gamle del af byen, så befinder man sig konstant på kanten mellem land og by. Dette skyldes, at vejene overvejende løber omkring byen, og ikke går ind igennem denne, som er tilfældet ved de fleste andre landsbyer. Dette sammenholdt med det intensive landsbrus som drives i området, får landsbyen til fremstår som en ø midt i landskabet, både sit inde og udefra. Denne ø-fornemmelse opnås både ved ankomst til byen fra vest, syd og nord og fra landsbyranden ud mod markerne.
Ankommer man derimod til byen fra øst, er oplevelsen derimod en anden. Her er landsbyens afgræsning langt mere diffus. Dette skyldes først og fremmest at denne del af landsbyen oprindeligt har været en selvstændig husklynge, Enghave Huse. Enghave Huse blev oprindeligt

Kort 1: Store Spjellerup, 2011

Kort 2: Originalkort 1, 1810-1859

anlagt på bunden af ådalen, og indtrykket er her at husene omslutter vejen, og ikke omvendt, som er tilfældet for resten af byen.

Navn
Store Spjellerup er første gang omtalt i 1280 som Spialthorp. Navnet kommer af det gamle nordiske mandenavn Spialli eller Spjalli. Efterleddet kommer af ordet torp, som betyder udflytterby.

Bebyggelserne i Store Spjellerup
Store Spjellerup er opført med huse fra mange forskellige tidsperioder, og der er derfor ikke en gennemgående arkitektur i landsbyen. Området i syd og nord består dog primært huse fra 1850-1950. Husene er, overordnet set, renoveret med respekt for den lokale byggeskik. Dog findes enkelte undtagelser, hvor husene er blevet moderniseret, og derfor fremstår som mere moderne parcelhuse. I landsbyens nordlige ende findes en række velbevarede stuehuse fra omtrent 1930'erne, samt en række mindre husmandssteder med karakteristiske bindingsværkhuse med stråtag, fra omkring 1800-tallet.

Funktioner og aktiviteter
Store Spjellerup indeholder en række funktioner og aktiviteter. Den mest markante funktion i byen vurderes at være Spjellerup Kirke, som ligger midt i byen. Den ældste del af kirken kan spores tilbage til år 1050-1250. Kirken er blevet renoveret og udbygget adskillige gange. I 1550 blev der opført et gravkapel til Vemmetofte Gods. Dette blev inddraget til kor engang i 1700-tallet. Landsbyen har også haft en vindmølle, som man stadig kan se på Præstemarksvej, dog uden vinger. Året for dens opførelse er ukendt.

Store Spjellerup har ligeledes en større campingplads, Lægårdens Camping. Campingpladsen blev etableret i 1964 og havde dengang plads til 30 telte. Campingpladsen er sidenhen vokset og har i dag 235 pladser. Campingpladsen er lokalplanlagt til på sigt at strække sig fra Skuderupvej og op til Tågerupvej. Foruden campingpladsen er der flere mindre erhverv i landsbyen. Disse omfatter landbrug, men også flere mindre virksomheder.

Landsbyen har tidligere haft et hospital, som i 1643 blev skænket af ægteparret Holger Rosenkrantz og Karen Krabbe. Senere blev hospitalsbygningen udvidet til også at omfatte en skole. Både hospital og skole blev nedlagt i forbindelse med første kommunalreform, og blev i stedet etableret som alderdomshjem. Dette er nu ligeledes ophørt, og bygningen bliver i dag ikke anvendt til offentlige formål.

Byens grønne elementer
I midten af Store Spjellerup, på hjørnet mellem Præstemarksvej og Spjellerupvej ligger byens gadekær. Gadekæret er fint velholdt med en stor åben vandflade og rundt om kæret er der store grønne områder med buske og bænke. Derudover indbyder Lægårdsvej til en fin gåtur. Rundt om i landsbyen står flere gamle træer, som er med til at understøtte landsbyens alder. Beplantningen langs Smerupvej, består primært af hæk, og understøtter vejens smalle forløb.
Et andet grønt element er det store ubebyggede område ved Store Spjellerup Kirke. Det markerer først og fremmest den gamle grænse mellem de to landsbyer, men

Billede 2: Det gamle Hospital i Store Spjellerup. Er senest blevet brugt som alderdomshjem.

UDKAST

er også med til at fremhæve kirkens placering i midten af landsbyen. Herfra er der desuden et fint kig udover markerne sydøst for landsbyen.

Billede 3: Store Spjellerup Kirke set fra sydøst.

Særlige værdier og sårbarheder
Den sydlige og nordlige del af Store Spjellerup er et markant og åbent område med store græsarealer og åbne marker. Huludfyldning i disse områder kan derfor være med til at svække landsbyens karakter, da de åbne områder er med til at landsbyen et karakteristisk træk. Ejendommene i disse områder består endvidere overvejende af ældre landbrugsejendomme og små husmandssteder. Opførelse af nye moderne boliger i disse områder kan derfor være med til at bryde med dette områdes arkitektoniske udtryk. De ubebyggede områder omkring kirken er desuden med til at give kirken en meget fremtrædende plads, med frit udsyn ud over landskabet fra kirkens parkeringsplads.

Det gamle hospital ligger helt ud mod vejen og sammen med arkitekturen og bygningens størrelse fremstår hospitalet dominerende. Bygningen bruges i skrivende stund ikke, og kan på grund af størrelsen være svær at udnytte optimalt. Hospitalet er dog en del af fortællingen om livet i landområderne og bør bevares.

Anbefalinger
Det karakteristiske åbne præg i byens sydlige og nordlige bør bevares åbent. Der bør derfor ikke være mulighed for at foretage udstykninger med henblik på opførelse af nye beboelser i disse områder. Endvidere bør genopførelser af boliger foretages med respekt for byggeskikken i det nære område.

Byens midterste del er præget af blandet bebyggelse i både ny og gammel stil. Husene i dette område er primært opført som parcelhuse på mindre matrikler. Det åbne udtryk er derfor ikke så markant i denne del af byen, som tilfældet er i de andre områder. Der vil derfor godt kunne foretages enkelte huludfyldninger langs Smerupvej (dog ikke omkring kirken) uden tilsidesættelse af

Kort 3: Landsbyafgræsningen i Faxe Kommuneplan 2009

Kort 4: Landsbyafgræsningen i Faxe Kommuneplan 2013

UDKAST

områdets karakter.

Det ubebyggede areal ved kirken, samt området syd herfor, bør dog friholdes for byggeri, for at sikre indkig til Spjellerup Kirke og yderligere understøtte oplevelsen af landsbyens placering i landskabet.

Beplantningen i området omkring kirken samt nord herfor, er sammen med de omkringliggende græsarealer og de store grønne arealer mellem bebyggelsen langs Vemmetoftevej og Lægårdsvej, med til at bibringe byen et særpræg, som bør søges bevaret.

UDKAST